

Forvaltningsplan for hjortevilt for Åsnes og Våler

-Mål og retningslinjer-

2016-2025

Revidert plan fra 2022 i forbindelse med nye
bestandsplaner for elg perioden 2022-2024

Vedtatt 19.04.2022 i Utvalg for miljø, plan og teknisk i Våler

Vedtatt 09.05.2022 i Utvalg for samfunnssikkerhet i Åsnes

Forord

I Forskrift om forvaltning av hjortevilt §3 av 15.02.2012, endret den 08.01.2016 fastslås kommunenes ansvar for å utarbeide kommunale mål for utviklingen av hjorteviltbestandene. Slike kommunale målsettinger skal være både målbare og etterprøvbare. Målene skal bl.a. ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.

To eller flere kommuner bør samarbeide om felles mål for hjorteviltbestandene når det er hensiktsmessig å samordne bestandsplanleggingen over kommunegrensene.

Felles landbrukskontor for Våler og Åsnes har utarbeidet en plan for Våler og Åsnes kommuner. Den er vedtatt politisk i begge kommuner i mars 2016. Planen er revidert i 2022 i forbindelse med utarbeidelse av nye bestandsplaner for elg for perioden 2022-2024.

Planen skal være et styringsverktøy i forvaltningen av hjorteviltet i de to kommunene og skal legges til grunn ved utarbeidelse og godkjenning av fremtidige bestandsplaner.

Det er viktig for kommunen å ha en god dialog med rettighetshaverne. Den reviderte planen har vært sendt på høring til valdområdene og har vært lagt ut på kommunenes nettsider og landbrukskontorets egen nettside.

Innhold

1. Innledning.....	5
2. Sentrale lover og forskrifter	5
3. Områdebeskrivelse.....	6
3.1 Naturforhold.....	6
3.2 Grunneierforhold	7
3.3 Elg-, Rådyr- og Hjortevald.....	7
3.4 Minsteareal for elg-, hjort og rådyr.....	8
4. Hjortevilt, Bestandsstatus	9
4.1 Elg	9
4.2 Rådyr.....	15
4.3 Hjort.....	15
5. Målsettinger	16
5.1 Felles ambisjoner for forvaltning av hjorteviltet.....	16
5.2 Målsettinger for hver art.....	17
5.2.1 Elg	17
5.2.2 Rådyr.....	19
5.2.3 Hjort.....	20
6. Bestandsplaner	20
6.1.1 Elg	20
6.1.2 Hjort.....	21
6.1.3 Rådyr.....	21
7. Jaktidsrammer.....	21
8. Hjorteviltet og trafikk	22
9. Beite	22
9.1 Beitetaksering.....	23
10. Elg og ulv.....	23
11. Organisering, Ansvar og Kontroll.....	24

11.1	Aktører.....	24
11.2	Ansvarsområder	25
11.3	Kontroll	25
12.	Viltfond	26
12.1	Formål.....	26
12.2	Retningslinjer.....	26
13.	Handlingsplan, oppsummering	27
13.1	Konkrete mål og tiltak for hver art.....	27
14.	Vedlegg - frister	28

1. Innledning

Elg, hjort og rådyr utgjør en viktig ressurs som skal forvaltes på en målrettet og bevisst måte. I næringsammenheng er det særlig elgjakta som utgjør et viktig økonomisk bidrag for rettighetshaverne. Rådyr og hjort har også et potensiale for å gi næringsinntekter for grunneierne. Hvordan vi forvalter hjorteviltstammene våre har betydning for både det biologiske mangfoldet, kvaliteten på skogen og muligheter for økonomisk og rekreasjonsmessig utnyttelse. For mange er elgjakta en viktig kilde til livskvalitet.

Innenfor elgforvaltningen er det flere kryssende interesser. Skogeiere som får store beiteskader vil ønske en mindre elgstamme for å sikre framtidsskogen mens jegere som regel ønsker en stor elgstamme. En stor elgstamme medfører flere elgpåkjørsler i trafikken med store konsekvenser for de involverte.

Elgbestanden er for tiden i nedgang, dette skyldes til dels en bevisst økt avskyting tidligere år, men også siste 3 år stor predasjon fra ulv i områdene i ulvesona øst for Glomma. Hjortebestanden er svakt økende i kommunene. Hjorten er en relativt «ny» art i våre områder. For skogbruket kan dette medføre nye utfordringer med beiting på gran. For jegerstanden er det interessant med et utvidet jakttilbud.

Rådyrbestanden varierer med rovviltbelastning og kulde/snømengde vinterstid.

Forvaltningsplanen for hjortevilt i Åsnes og Våler skal være et overordnet dokument som klargjør kommunenes målsettinger med hensyn til hjorteviltstammen.

Planen gis status som temaplan og har en varighet på 10 år.

Behovet for rullering av planen vurderes hvert 3. eller hvert 5. år, i forkant av rettighetshavernes 3, eller 5 årige avskytingsplaner for elg.

Planen rulleres i 2022 i forbindelse med utarbeidelse av nye bestandsplaner for elg perioden 2022-2024.

2. Sentrale lover og forskrifter

Nedenfor gjengis noen sentrale lover og forskrifter som er styrende for hjorteviltforvaltningen.

Lov om forvaltning av naturens mangfold (Naturmangfoldloven) av 19.juni 2009, sist endret 1.juni 2021

§1 Formål.

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i framtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

Lov om jakt og fangst av vilt (viltloven) av 29.mai 1981, sist endret 1.juli 2021

§1. Formål.

Viltet og dets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.

Forskrift om forvaltning av hjortevilt (Hjorteviltforskriften) av 8. januar 2016

§1. Formål.

Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene.

Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.

Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst av 22.mars 2002, sist endret 2.juli 2021

§1 Formål.

Formålet med denne forskriften er å bidra til at

a) jakt- og fangsttradisjonene føres videre gjennom høsting av viltproduksjonen til gode for landbruksnæringen og friluftslivet

b) jakt-, fellings- og fangstutøvelsen ikke påfører viltet unødig lidelser, og

c) jakt-, fellings- og fangstutøvelsen ikke volder fare for mennesker, husdyr eller eiendom

Lov om skogbruk (skogbrukslova) av 27.mai 2005, sist endret 1.juni 2021

§1. Formål.

denne lova har til formål å fremme ei berekraftig forvaltning av skogressursane i landet med sikte på aktiv og nasjonal verdiskaping, og å sikre det biologiske mangfaldet, omsyn til landskapet, friluftslivet og kulturverdiane i skogen.

§9, 2. ledd.

Der beiting av hjortevilt fører til vesentlege skadar på skog som er under forynging, eller der beiting er ei vesentleg hindring for å overhalda plikta til å forynge skog etter §6 i denne lova, skal kommunen som viltorgan vurdere om det er behov for å regulere bestanden av hjortevilt slik at beitetrykket blir redusert.

3. Områdebeskrivelse

3.1 Naturforhold

Areal og geologi

Åsnes og Våler kommuner ligger i Solør i Innlandet fylke. Området omfattes av 2 landskapsregioner, «Østlandets skogtrakter» og «Nedre dalbygder på Østlandet». Skogtraktene deles inn i Solør/Odalskjølen vest for Glomma, og Finnskogen øst for Glomma.

Skoglandskapet ligger i den sørlige barskogregion hvor gran- og furuskogen er dominerende. Innover Finnskogen er det store områder med store løsmasseavsetninger med åser som stikker opp i landskapet. Vest for Glomma domineres landskapet av skogåser med gran og myrkjøler med furuskog.

Kulturlandskapet langs Glommadaljørret preges av store, flate landbruksarealer med varierende innslag av skog, både gran, furu og en god del lauvskog.

Grunnfjellet består for det meste av næringsfattige bergarter dominert av gneiss og granitt. Dette gir opphav til en relativt næringsfattig vegetasjon. Men enkelte steder har vi rester av innslag av basiske dypbergarter og næringsrike bergarter som stedvis gir frodig vegetasjon og skog med høy bonitet.

Klima

Området har tradisjonelt et typisk stabilt innlandsklima med høy sommertemperatur og lav vintertemperatur. Vinterstid kan det være store snømengder. Dette har betydning for viltet, både med tanke på mattilgang og vandringsmønster. Års-nedbøren ligger rundt 600-650 mm.

Skogtilstand

Skogområdene er preget av relativt intensivt drevet skogbruk over lang tid. Måten skogen drives på har stor betydning for beitetilgangen til hjorteviltet. Det er et godt utbygd skogsbilvegnett og det aller meste av området er relativt enkelt tilgjengelig for rasjonell skogsdrift.

3.2 Grunneierforhold

Det er stor variasjon i eiendomsstruktur og eierforhold i området. Enkelte steder er det utstrakt teigblanding med lange, smale skogteiger, mens det andre steder er rasjonelle og store enheter. Dette gir utfordringer på rettighetshaversiden i forhold til en god organisering av jaktutøvelsen.

Totalt har vi ca 1.300 skogeiere og jaktrettighetshavere i de to kommunene til sammen.

3.3 Elg-, Rådyr- og Hjortevald

Elgen blir i dag forvaltet gjennom flerårige bestandsplaner i relativt store vald. I Åsnes er arealet delt opp i 4 vald, i Våler er det også 4 vald. I tillegg blir areal eid av Statskog SF forvaltet av nabokommuner. Innenfor valdene har vi jaktfelter av varierende størrelse. Som tellende areal i hjorteviltforvaltningen regnes hovedsakelig skog og myrarealer.

I **Åsnes** har vi følgende tellende areal (2021):

Åsnes Finnskog Driftsplanområde.	245.100 daa
Hof Finnskog Driftsplanområde.	159.050 daa
Åsnes Nordre Driftsplanområde.	292.985 daa
Vestmarka viltstellområde.	129.609 daa
Statskog, Gravberget (Forvaltes av Sve-Nor storvald og administreres av Trysil kommune)	31.235 daa
Sum jaktareal, elg i Åsnes:	857.979 daa

I **Våler** har vi (2021):

Risberget elgforvaltning. (inkludert 3.000 daa i Elverum)	80.825 daa
Våler midtre elgforvaltning.	197.904 daa
Bergesiden elgforvaltning.	102.251 daa
Rud/Nordaberget elgforvaltning.	74.264 daa
Statskog	
Gravberget elgforvaltning. (inngår i Sve-Nor storvald og administreres av Trysil kommune).	152.139 daa
Brattlia, vest i Våler (forvaltes av Løten kommune)	12.792 daa
Sum jaktareal elg i Våler:	620.177 daa

Hjortejakta blir forvaltet gjennom elgjaktvaldene og andre grunneiersammenslutninger. Kommunene gir årlig tildeling etter Hjorteviltforskriften §18 (tidligere §21).

For rådyrjakta er bildet ganske brokete, fra kvotefri tildeling etter hjorteviltforskriften §20 (tidligere §23) i større grunneiersammenslutninger (vald) til tildelinger til enkeltgrunneiere med sammenhengende areal over minstearealet.

Samarbeid på tvers av enkelteiendommer er helt avgjørende for å kunne forvalte hjorteviltet på en målrettet måte.

Det oppfordres fra landbrukskontorets side om at nabovald snakker sammen og diskuterer målsetninger og avskytningsstrategier som bidrar til at større områder har harmonisert syn på forvaltningen. Spesielt for valdene innenfor ulvesona – øst for Glomma- hvor predasjon fra ulveflokker som bruke flere vald, er det viktig med dialog. Det innebærer at avskytingsprofilen kan være noe forskjellig øst og vest for Glomma. Det er også et ønske at mindre vald ser på muligheten for å slå seg sammen til større enheter.

Elgbestanden ser ingen landegrenser og forskning viser at mye elg vandrer mellom Norge og Sverige på sommer- og vinterbeite. Det oppfordres til dialog over landegrenser for de valdene som har grenser mot naboland.

3.4 Minsteareal for elg-, hjort og rådyr

Minstearealet for jakt på hjortedyr er i henhold til Forskrift av 04.06.2009 (Åsnes) 18.09.2017 (Våler):

Art	Minsteareal i daa	Minsteareal i daa
Kommune	Åsnes	Våler
Elg	2.500	3.000
Hjort	25.000	25.000
Rådyr	1.000	1.000

Tabellen viser at det er noe forskjellig minsteareal på elg i de to kommunene. For hjort og rådyr er det samme minsteareal.

Minstearealet er størrelsen på det tellende arealet som normalt skal ligge til grunn for hver fellingstillatelse som jaktrettighetshaverne har krav på. Minstearealet bestemmer også det minst sammenhengende området som kommunen kan godkjenne som et vald.

Minstearealet kan fastsettes ulikt i ulike deler av kommunen. Endring av minsteareal må fremmes for kommunen innen 15.januar. Kommunen kan avvike fra fastsatt minsteareal med 50 prosent opp eller ned. Fravik fra minstearealet er et enkeltvedtak som skal gjelde for et bestemt geografisk område og for en bestemt tidsperiode, fortrinnsvis kun ett år.

4. Hjortevilt, Bestandsstatus

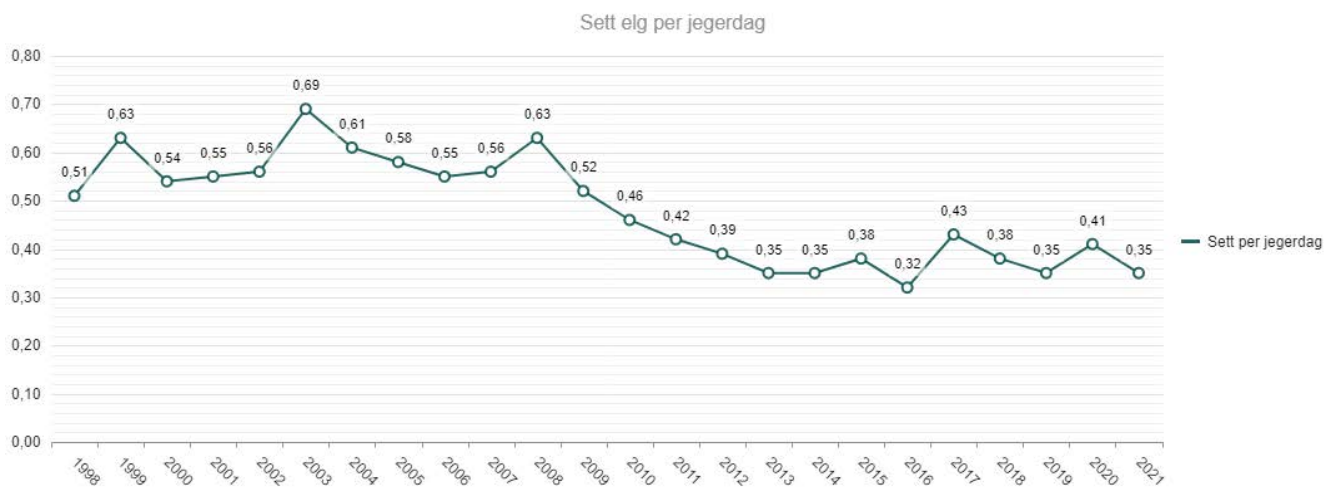
4.1 Elg

Tallmateriale hentes fra Hjorteviltregisteret som bygger på jegerne egne observasjoner under jakta. Det er viktig at jegerne registrerer sett elg - og sett hjort - observasjonene på rett måte.

*Frem til 2017 skulle flere observasjoner av samme dyr ikke registreres i skjemaet. **Fra og med 2018 skal ALLE observasjoner av dyr under jakta registreres, uavhengig av om dyret er sett tidligere samme dag av samme jeger eller andre jegere på jaktlaget. Det er altså summen av alle jegerne observasjoner pr. dag som skal registreres.***

Tidligere registreringer skulle gi en indikasjon på antall dyr i stammen, mens tallene fra 2018 nå bare forteller hvor mange dyr hver enkelt jeger ser pr. dag. Ny tellemåte vil derfor i en stabil elgstamme gi et høyere antall observasjoner i «sett-elg»-skjemaet enn tidligere (før 2018).

Det er mistanke om at flere jeger fortsatt bruker feil metode, og at noen fører en mellomløsning mellom de to metodene.

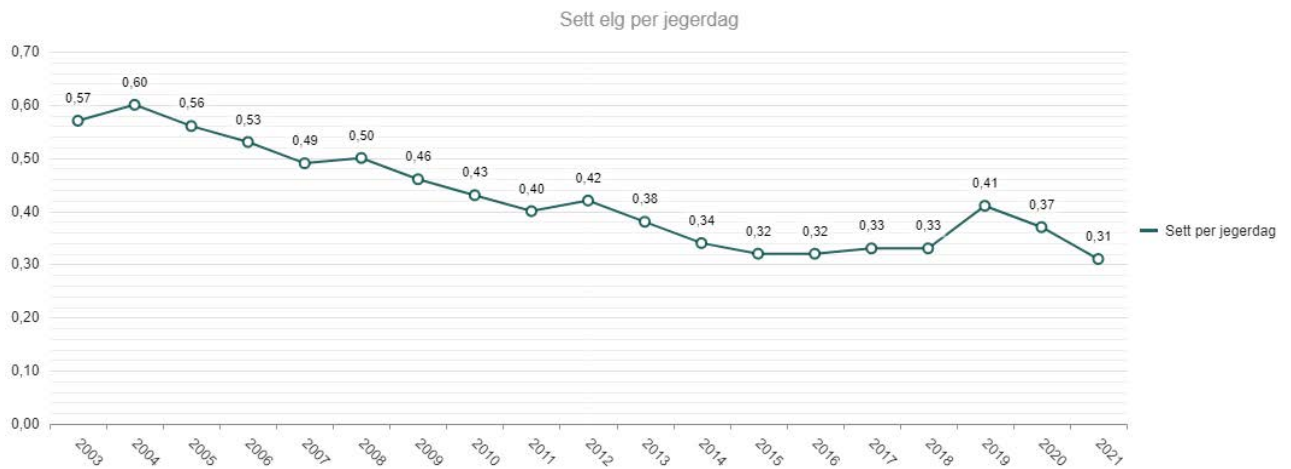
Figur 1. Våler - sett elg pr jegerdag gir uttrykk for den relative utviklingen i bestandsstørrelsen.

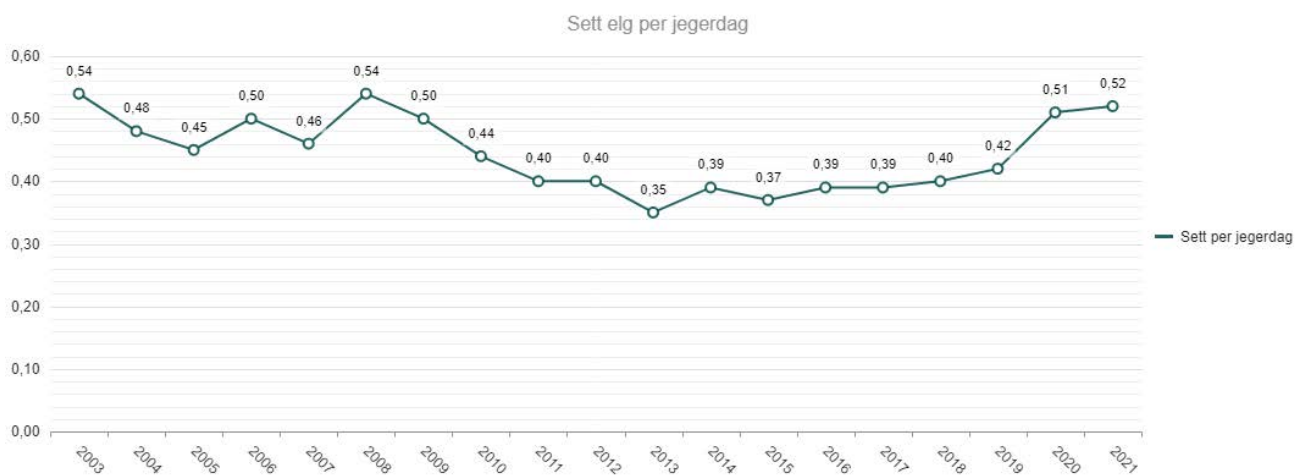
Figur 2. Åsnes - sett elg pr jegerdag gir uttrykk for den relative utviklingen i bestandsstørrelsen.

Kommentar: For begge kommuner er trenden lik, antallet elg sett pr. jegerdagsverk har gått nedover frem til 2016-2018 da observasjonene tok seg noe opp for så å gå nedover igjen. For Våler er trenden

mest tydelig i årene fra 2008 til 2016 mens tallene går noe opp igjen i 2017 for så å ha en liten nedgang i 2018/2019. Tallene for 2020 er noe stigende for så å få en nedgang igjen i 2021. Åsnes har hatt en mer jevn nedgang fra 2000 frem til 2018 for så å ha en oppgang. Tallene for 2020 viser en nedgang med ytterligere nedgang i 2021. Tilfeldigheter kan slå ut enkelte år og gi usikre resultater. Men en så tydelig trend i begge kommuner over flere år, kan ikke tolkes på annen måte enn at elgbestanden er redusert.

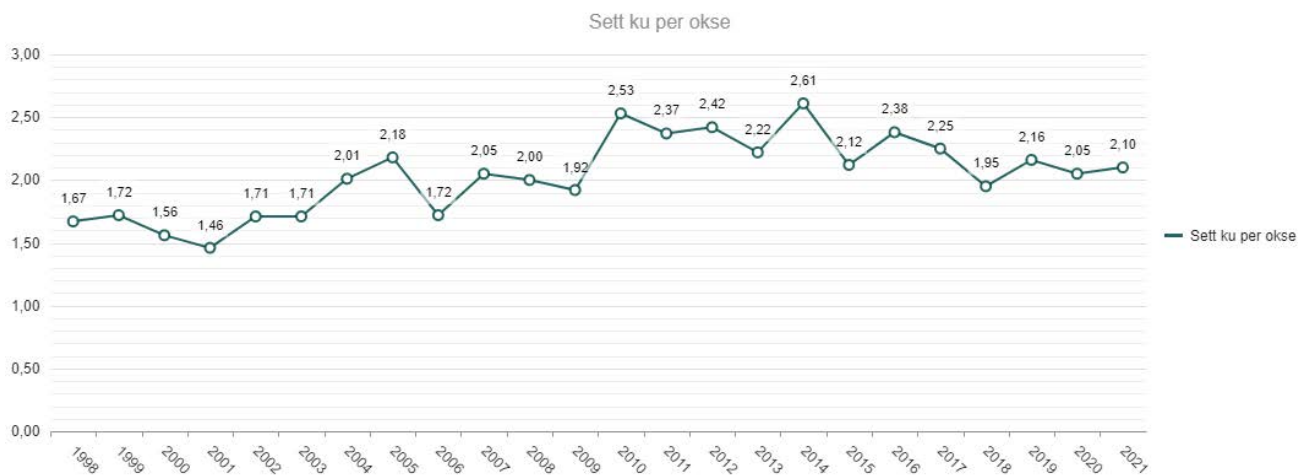

Figur 3. Sett elg pr jegerdag for begge kommunene slått sammen, øst for Glomma (innenfor ulvesonen).

Figur 4. Sett elg pr jegerdag for begge kommunene slått sammen og vest for Glomma (utenfor ulvesonen).

Kommentar: Observasjoner av elg under jakta er nesten halvert på østsiden av Glomma i tiden 2003 til 2021, fra 0,6 sett elg pr. jegerdagsverk i 2004 til i overkant av 0,3 i 2021. For vestsiden av Glomma er observasjonene redusert fra 0,54 observerte elg pr. jegerdagsverk i 2003 til noe under 0,4 i 2015 for så å øke til i overkant av 0,5 i 2021.

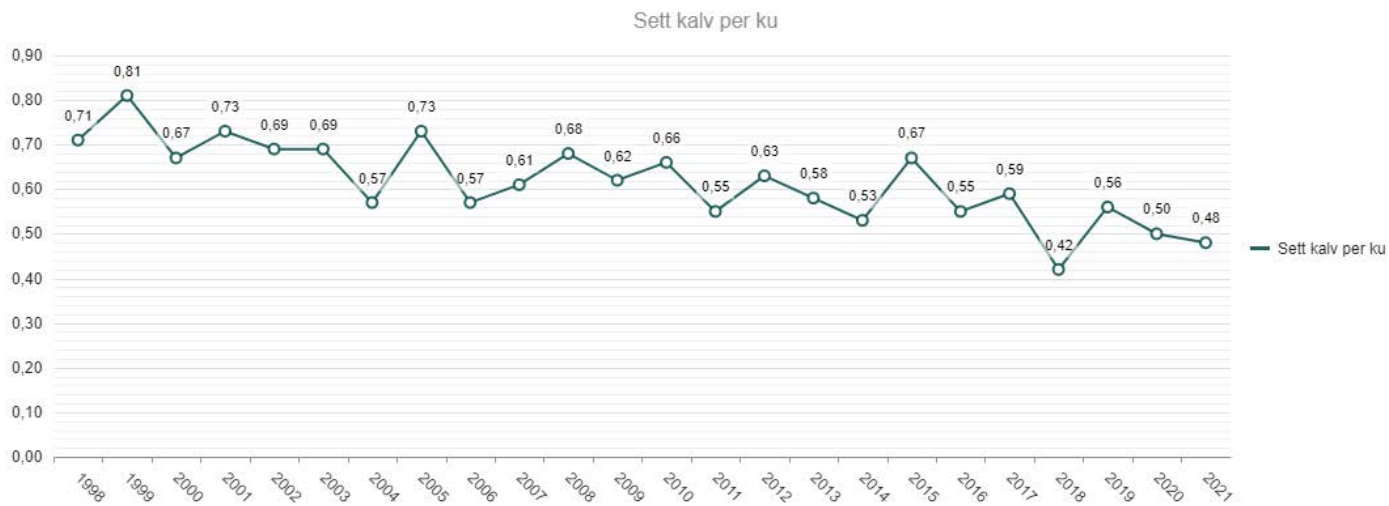
Figur 5. Sett ku pr okse i Våler

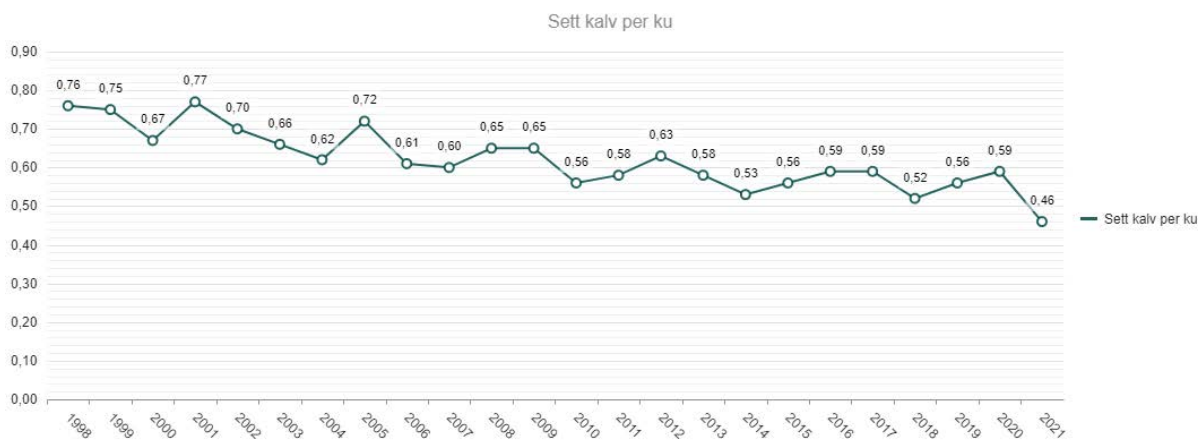
Figur 6. Sett ku pr okse i Åsnes

Kommentar: Andelen sett ku i forhold til sett okse er over tid økende i begge kommuner frem til 2014. For 2015 er forholdet bedret i begge kommuner. For Våler ligger forholdet sett ku/sett okse i 2021 på i overkant av 2,0, for Åsnes er forholdstallet i underkant av 2,4. Tallene antyder at det kan være en for hard avskyting på okser over tid i forhold til ku for å holde en god kjønnsfordeling i stammen. Samme trenden til mindre sette okser viser seg for øvrig også i de andre Glåmdalskommunene.

Det er grunn til bekymring over den tilsynelatende lave okseandelen. Det kan føre til lavere bedekningsgrad hos de produktive kuene, som igjen gir mindre kalveproduksjon. Få store okser kan også forårsake seinere brunst, seinere kalving på våren og dermed lettere dyr. Slaktevektene på elgen over hele Østlandet går ned. Det kan være riktig å ha en høyere andel kuer enn okser i stammen, men det anbefales i utgangspunktet ikke å ha et ku/okse-forhold på mer enn 1,8 - 2,0. Spesielle forhold kan imidlertid gjøre at tallet kan tillates å være høyere.

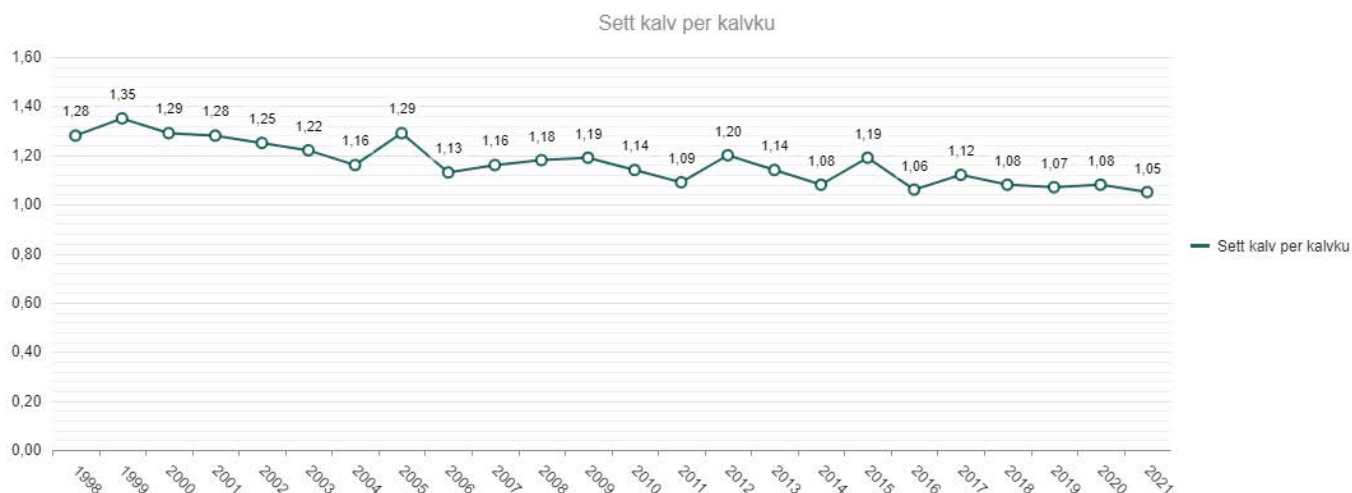
Figur 7. Viser hvordan produksjonen i elgbestanden utvikler seg, vist ved antall kalver pr. observerte ku i Våler

Figur 8. Viser hvordan produksjonen i elgbestanden utvikler seg, vist ved antall kalver pr. observerte ku i Åsnes

Kommentar: Trenden i begge kommuner er den samme fram til 2018. Fra 2018 gikk tallene litt opp for så å gå nedover igjen. Våler merker nedgangen fra 2020, mens Åsnes har stor nedgang i 2021. Det blir observert stadig færre kalver pr. ku.

Det viser at stammens produktivitet over tid er blitt lavere og at predasjon fra ulv er stor.

Figur 9. Viser hyppigheten av tvillingfødsler hos elgkuers med kalv. For eksempel verdi 1,25 betyr at 1/4 del av alle kuer med kalv, har tvilling kalver i Våler.

Figur 9. Viser hyppigheten av tvillingfødsler hos elgkuer med kalv. For eksempel verdi 1,25 betyr at ¼ del av alle kuer med kalv, har tvilling kalver i Åsnes.

Kommentar: Tendensen er den samme i begge kommuner. Andelen kuer med tvilling kalver går ned. I årene 1998-2000 hadde ca. hver 3. kalvførende ku tvillinger. I 2013 har ca hver 9. observerte kalvførende ku tvillinger. Dette forsterker inntrykket av at produktiviteten i stammen går ned. Økt predasjon fra en voksende ulvestamme kan også være en forklaring på at det er mindre tvilling ku da en ku med enslig kalv lettere kan forsvare sin kalv enn ei ku som har 2 kalver.

Vektutvikling

Slaktevektene på elg viser ingen tydelig trend. For hele Østlandet er gjennomsnittsvektene svakt fallende, men for Våler og Åsnes holder vektene seg relativt stabile. Det er i senere tid innført forlenget jakttid på elg. Dette har medført at flere dyr skytes seint på høsten. På kalv og ungdyr gir dette utslag på vekta, og det gjør at en statistikk over slaktevektene ikke blir pålitelig. En har derfor valgt ikke fokusere på slaktevekter i planen.

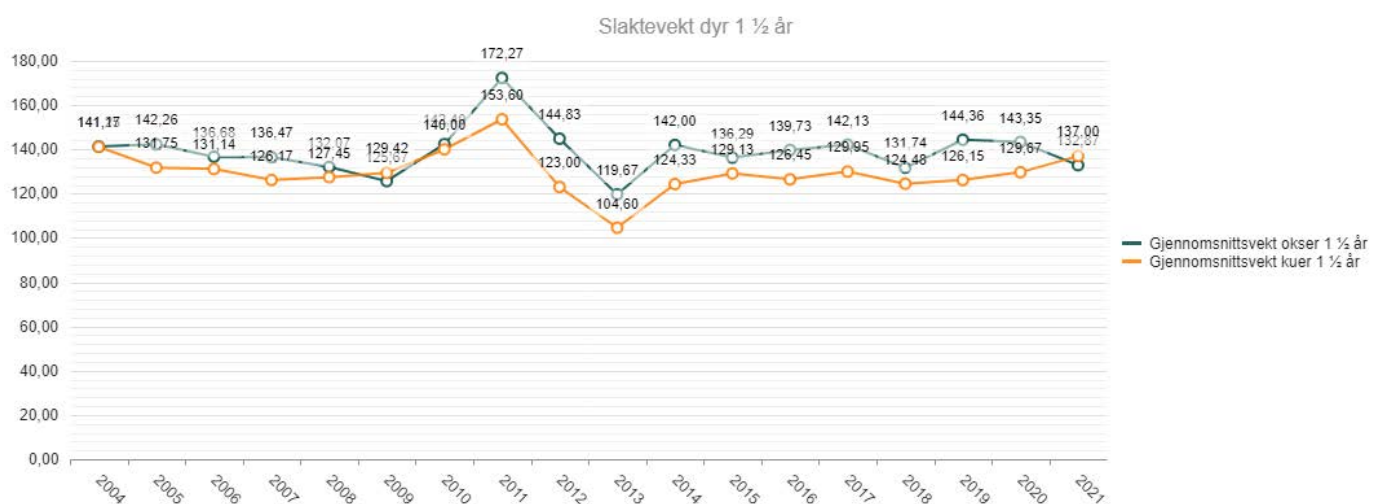

Fig. 10. Utvikling i gjennomsnittlige slaktevekter for elg 1 ½-åring i Våler

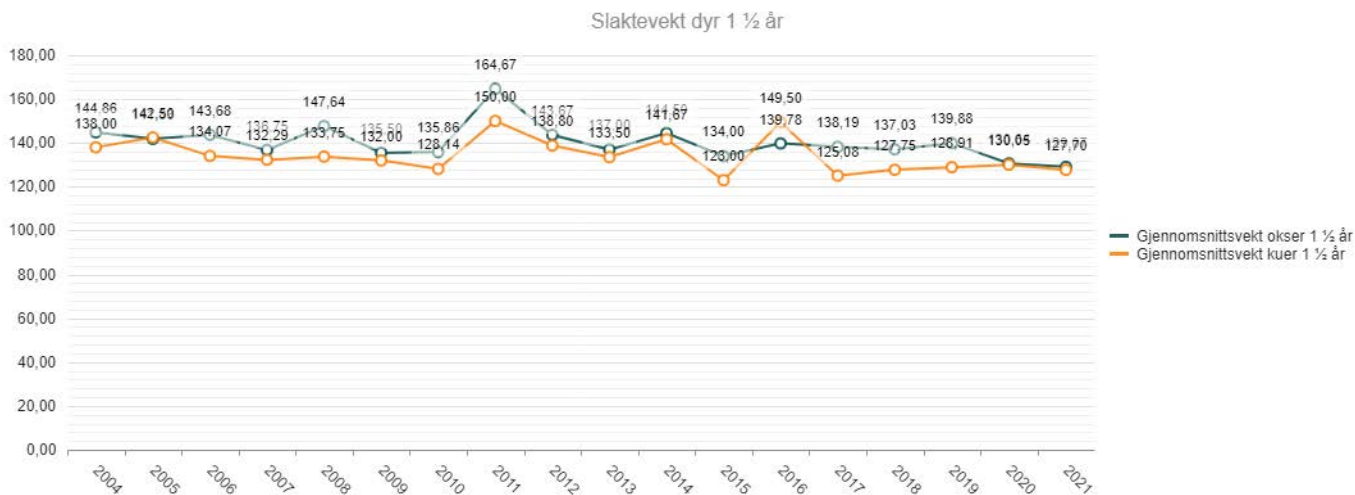

Fig. 11. Utvikling i gjennomsnittlige slaktevekter for elg 1 ½-åringer i Åsnes

En tett hjorteviltstamme øker faren for utvikling av sykdommer og parasitter. Man har til nå hatt relativt lite parasitter og sykdom på elgen i vårt område.

Det er de seinere årene observert enkelte elger vinterstid med store hårløse flekker. Veterinærinstituttet arbeider for å finne årsaken, men foreløpig er det ikke noen konklusjon på hva dette skyldes.

Hjortelusflua øker i antall, etter at den først ble påvist i vårt område for noen få år tilbake. Flua er avhengig av hjortevilt som vertsdyr. Det spekuleres i om hjortelusflua er årsaken til elgens hårtap. Det er grunn til å tro at en tett hjorteviltstamme bidrar til å øke utbredelsen av denne, i tillegg til klimaendringer.

Elgbrems/nesebremser er også et økende problem i Skandinavia. Dette er foreløpig ikke betraktet som et problem i vårt område, men det oppfordres til å undersøke felte dyr og melde fra om funn.

Skrantesjuke, eller Chronic Wasting Disease (CWD), er en prionsjukdom som i flere tiår har vært kjent hos hjortedyr i Nord-Amerika. I 2016 ble denne alvorlige dyresjukdommen for første gang påvist hos villrein og elg i Norge, og i 2017 ble den også påvist på hjort. Så langt er det påvist CWD på 20 villrein, 2 hjort og 11 elg. Forekomsten av CWD på elg og hjort er av den atypiske varianten som ikke er smittsom. I 2016 ble det tatt CWD-prøver av alle skutte elg i Våler og Åsnes. Det anbefales alltid å ta prøver av risikodyr hvor man mistenker smitte. Det tas i tillegg CWD-prøver av alt fallvilt over 1 år.

Som en følge av CWD funn i Norge kom Forskrift om tiltak for å begrense spredning av Chronic Wasting Disease (CWD). Forskriften forbyr også utlegging av fôr og slikkesteiner (saltsteiner) til ville hjortedyr.

4.2 Rådyr

For rådyr finnes det ikke tilsvarende registreringer som for elg. Bestanden vil svinge kraftig ut fra forholdene om vinteren og variasjoner i predatorbestanden. Det er særlig rev og gaupe som har rådyr på menyen, men også ulven tar en del rådyr. Rådyret har stor reproduksjonskapasitet, og dette bidrar også til store svingninger i bestanden. Vi har ikke data for begge kommunene lengre tilbake enn 2008. Dataene er også beheftet med feil på grunn av manglende innrapportering.

Våler

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Felte dyr	20	22	18	19	17	17	23	32	57	58	72	66	71	68

Åsnes

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
felte dyr	91	72	73	72	42	75	87	87	99	133	130	137	152	125

Kommentar: Tabellen viser en ganske jevn årlig avskyting av rådyr frem til 2012/2013. For begge kommunene er en oppgang frem til 2020. Det tyder på en økning av bestanden som sannsynligvis skyldes milde og snøfattige vintre. Fellingstallene for 2021 er totalt 68 dyr i Våler og 125 dyr i Åsnes. Gjennomsnittet for påkjørsler av rådyr siste 3 år ligger på 60 rådyr i Våler og 70 rådyr i Åsnes. Det er grunn til å tro at den økende ulvebestanden også tar en del rådyr i områdene øst for Glomma.

4.3 Hjort

Hjorten er en relativt «ny» art i forvaltningssammenheng i Våler og Åsnes. Det finnes ingen veldig lang datarekke tilbake i tid som kan vise utvikling i stammen. Inntrykket er likevel at hjorten er på veg til å etablere seg i våre kommuner. Det skytes årlig bare noen få hjort i kommunene.

Det er et felles hjorteviltområde for Våler og Åsnes øst for Glomma med unntak av Statskog, mens det deles ut enkelt fellingstillatelser vest for Glomma.

I Våler har vi data fra 2014 – 2021:

Fig.6 Kvote og felling av hjort i Våler 2014-2021

År	kvote	Felt							Felt totalt
		hannkalv	hunnkalv	hanndyr 1 ½ år	hunnedyr 1 ½ år	hannedyr eldre	hunnedyr eldre		
2014	20	1	2	0	0	0	1	4	
2015	20	0	0	0	1	0	0	1	
2016	15	1	0	2	1	0	0	4	
2017	15	0	0	1	0	1	0	2	
2018	16	0	0	1	0	1	0	2	
2019	15	0	0	2	0	1	1	4	
2020	18	0	0	1	1	0	0	2	
2021	18	1	0	0	0	1	0	2	

I Åsnes har vi data fra 2009-21:

Fig. 7 Kvote og felling av hjort i Åsnes 2009-2021

År	kvote	Felt						Felt totalt
		hannkalv	hunnkalv	hanndyr 1 ½ år	hunnedyr 1 ½ år	hannedyr eldre	hunnedyr eldre	
2009	13	0	0	0	0	1	0	1
2010	14	0	0	0	1	0	0	1
2011	14	1	0	1	0	0	1	3
2012	22	0	1	2	0	2	1	6
2013	24	0	0	1	0	2	0	3
2014	25	0	1	0	0	3	0	4
2015	25	0	2	1	0	2	1	6
2016	36	0	0	1	0	4	1	6
2017	40	0	1	1	0	1	0	3
2018	45	1	0	0	1	3	1	6
2019	40	0	1	4	1	1	0	7
2020	40	0	0	1	1	2	1	5
2021	40	0	0	2	2	3	0	7

5. Målsettinger

5.1 Felles ambisjoner for forvaltning av hjorteviltet

I juni 2009 trådte Naturmangfoldloven i kraft, og denne setter sammen med viltloven rammene for all forvaltning av vilt. Forskrift av 08.01.2016 «Hjorteviltforskriften» angir en overordnet, nasjonal målsetting for hjorteviltforvaltningen:

«Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og bærekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser».

Hjorteviltforskriften skal bidra til at forvaltningen av hjortevilt ikke reduserer naturens produktivitet og mangfold. Alle hjorteviltartene er bidrag til naturens mangfold når de opptrer i bestandsstørrelser som er tilpasset sine respektive leveområder. Forskriften skal sammen med andre virkemidler brukes for å oppnå dette.

For Våler og Åsnes kommuner skal vi ha følgende **ambisjoner** for å sikre at målsettingen i den nasjonale forskriften oppfylles:

- Størrelsen på bestandene av hjortevilt skal holdes på et nivå som til enhver tid vurderes som bærekraftig i forhold til biologisk mangfold, beitegrunnlag og bestandenes kvalitet.

Dette innebærer at vi skal søke å opprettholde en biologisk forsvarlig kjønns- og aldersstruktur i stammen av både elg, hjort og rådyr. Vinterstammen skal bestå av produktive dyr i god kondisjon.

Bestandene skal søkes å holdes på et nivå der beitegraden på skog holdes på et akseptabelt nivå, innenfor biologisk bæreevne for skogen.

- Antallet viltpåkjørsler i kommunene skal holdes på et lavest mulig nivå

Det innebærer at det skal arbeides for å redusere antallet viltpåkjørsler i kommunen gjennom påvirkningsarbeid ovenfor samferdselsmyndighetene (veg og jernbane) og informasjonsvirksomhet rettet mot befolkningen.

- Rovdyrpresset mot hjorteviltstammen skal holdes på et akseptabelt nivå.

Kommunene gir innspill til myndighetene i aktuelle høringssaker vedrørende rovviltforvaltning. Dette skal en fortsette med, og i tillegg drive aktivt påvirkningsarbeid ovenfor miljøvernmyndighetene og politiske fora for å få aksept hos myndighetene på de utfordringer kommunene i rovdrytette områder har.

- Forvaltningen av hjorteviltet skal tilpasses andre samfunnsinteresser som bl.a. jord- og skogbruk, friluftsliv og andre jaktinteresser, slik at forvaltningen har en bred samfunnsaksept og legitimitet.

5.2 Målsettinger for hver art

Målsettingene skal være velbegrunnede og målbare. Dette for at forvaltningsplanen skal kunne fungere som et tilstrekkelig måldokument, og danne grunnlaget for utarbeidelse av konkrete, flerårige bestandsplaner. Dette innebærer at målene må defineres innenfor de måleparametre som er tilgjengelige, årlige tall fra «sett-elg» og resultater fra beiterregistreringer.

5.2.1 Elg

Elgstammen er redusert i Våler og Åsnes de siste årene. Årsaken til dette er sammensatt. Vi har hatt en høy avskyting over flere år, og ulvens predasjon har betydning særlig for områdene øst for Glomma. Noe elg blir alltid stående i området gjennom vinteren. Av trekkende elg har en erfart at elgen vest for Glomma i hovedsak trekker nord/vestover til Løten. En del elg vest for Glomma i Våler trekker også over elva, og blir sammen med noe "stedegen" elg stående i områder nær bebyggelsen på østsiden, og forårsaker beiteskader. Det trekker også elg fra alle kanter inn i de store vinterbeiteområdene, Kynndalen og Flisdalen.

Beitetakstene fra 2018 viser at vi nå har en beitegrad på 19 % på furu og 23 % på bjørk. Gran beites lite 0,4 %. Ut fra resultatene på siste års beitetakster kan hjorteviltbestanden økes noe. Forbud om foring av hjortevilt kom etter funn av CWD i Norge – det ble søkt dispensasjon hos Mattilsynet noen år til foring, men etter et år med formangel har foringen av hjortevilt opphørt i Våler og Åsnes.

Produktiviteten i stammen er synkende samtidig som elgbestanden totalt går ned. Andelen elgkuer med tvilling kalver går ned, og andelen kuer uten kalv går opp. Det er grunn til bekymring over dette. Årsaksforholdene er sammensatt, men en ser samme tendensen over store områder der stammen er i nedgang. En forklaring kan være at vi har en stor andel unge dyr i stammen, både av hunn- og hanndyr. Få store okser gir ikke den stabiliteten i stammen som man burde ha. Kuene må også opp i en viss alder for å produsere tvilling kalver. Økende predasjon fra ulv og bjørn vil også påvirke antall kalver i bestanden.

Beitetilgangen kan selvsagt ha betydning. Hard beiting over lengre tid kan ha medført at næringsinnholdet i tilgjengelige beiteplanter har gått ned. Slaktevektene i Våler og Åsnes viser imidlertid ikke noen tydelig nedgang.

Å spare flere store okser vil ha flere positive effekter; Det hevdes at store okser gjør at kuene kommer tidligere i brunst. Dette gir tidligere fødte kalver på våren og dertil høyere slaktevekter. Store okser gjør også at jaktopplevelsen for jegerne blir større. Over tid vil det også kunne oppnås en avlseeffekt ved at bare de store oksene får føre sine gener videre. Driftsplanområdene bør komme fram til en felles strategi for å øke andelen voksne okser i elgbestanden. Fra kommunens side vil det legges vekt på dette ved godkjenning av nye avskytingsplaner. Andelen store okser i bestanden er vanskelig å måle, men ved å øke hanndyrandelen vil også andelen store okser øke.

Innenfor ulverevirene må en forvente at avgangen av spesielt kalv blir stor. En bør derfor legge opp en avskytingsprofil der en sparer produksjonsdyr. I disse områdene må en derfor akseptere at forholdet mellom ku/okse i stammen blir høyere enn utenfor ulverevirene.

Mål:

- **Beitegraden skal holdes innenfor biologisk bæreevne. Ved neste beitetakst skal beitegraden være på max 35%**
- **Forholdet mellom antallet ku/okse i bestanden skal ikke overstige 2,0. I områdene med stort predatortrykk (innenfor ulvesonen) skal tallet ligge under 3,0**
- **Andelen store okser skal økes i forhold til dagens nivå.**
- **Antallet kalver skal opp på minimum 0,7 kalver pr. ku. (Innenfor ulvesonen må det aksepteres lavere tall)**
- **Antallet kalver pr. kalvførende ku skal opp på minimum 1,2. (Innenfor ulvesonen må det aksepteres lavere tall)**
- **Antallet trafikkdrepte elg skal reduseres i forhold til dagens nivå.**

Tiltak:

For å holde kontroll på beitegraden skal det gjennomføres beitetaksering med samme metode som tidligere i løpet av neste bestandsplanperiode i begge kommuner. Ved ny beitetaksering må i tillegg gran tas inn i takseringen. Det bør også vurderes om antall uskadde trær pr. daa. skal tas inn i takseringen, da det er dette tallet som er vesentlig for skogbruket.

Avskytingsprofilen må endres for å oppnå målene om mer okser og større produktivitet i stammen. Rettighetshaverne må sammen diskutere hvordan avskytingsprofilen skal endres for å nå målet.

Det er i dag ulikt minsteareal på elg i Våler og Åsnes. Vi ser at sett elg pr jegerdag de siste årene er sterkt redusert i valdene som ligger innenfor ulvesonen. Minstearealet kan fastsettes ulikt i ulike deler av kommunen. Endring av minsteareal må fremmes for kommunen innen 15.januar. Kommunen kan avvike fra fastsatt minsteareal med 50 prosent opp eller ned. Fravik fra minstearealet er et enkeltvedtak som skal gjelde for et bestemt geografisk område og for en bestemt tidsperiode, fortrinnsvis kun ett år. Det bør vurderes fra jaktrettighetshaverne om det er behov for å endre på dette for kommende år.

Det skal gjennomføres et årlig evalueringsmøte mellom elgjaktvaldene og kommunen. Her legger kommunen fram statistikk som viser utvikling av bestanden. Dersom statistikken viser at bestanden utvikler seg i en uønsket retning, skal det iverksettes tiltak. Godkjent avskytingsplan må da revideres. Kommunen *kan* også med hjemmel i Hjorteviltforskriften trekke tilbake godkjenning av planen, men utgangspunktet er at rettighetshaverne og kommunen i fellesskap kommer fram til nødvendige endringer i avskytingen.

Rettighetshaverne og kommunene må sammen diskutere hvilke tiltak som skal settes i verk for å redusere antallet elgpåkjørsler. Dette skal være et fast tema på det årlige evalueringsmøtet mellom bestandsplanområdene og kommunene. Rettighetshaverne bør sørge for enkle tiltak på egen eiendom for å bedre siktforholdene langs vegen. Kommunen skal sammen med fallviltgruppa identifisere de hardest belastede strekningene langs veg og øve påtrykk mot vegmyndighetene og jernbaneverket for å få iverksatt skadeforebyggende tiltak.

5.2.2 Rådyr

Bestanden av rådyr påvirkes i stor grad av andre forhold enn jakt. Harde vintre med mye snø og predasjon av i hovedsak gaupe og rev gjør et stort innhogg i rådyrstammen. Det blir også påkjørt et stort antall rådyr årlig i trafikken. Det er derfor ikke mulig å sette opp et konkret mål for størrelsen på rådyrbestanden eller årlig jaktuttak.

Forvaltningsmessig kan vi imidlertid gjøre visse grep og minstearealet for tildeling av rådyr er 1.000 daa i begge kommuner.

Det er ønskelig med grunneiersamarbeid i større vald på rådyr. Med direkte, årlig tildeling på mindre eiendommer mister grunneierne mulighet til å differensiere uttaket i forhold til tetthet i stammen, og forvaltningen blir ikke optimal. Områder som har et tellende areal på minst 20 ganger minstearealet kan i henhold til hjorteviltforskriften §20 etter søknad tildeles kvotefri jakt på rådyr.

Kommunen kan kreve at rettighetshaverne legger fram en flerårig plan for bestandsutviklingen og en avskytingsplan før det tildeles kvotefri jakt.

Mål:

- **Rettighetshaverne skal involveres mer i forvaltningen av rådyrstammen.**
- **Stammen skal holdes på et nivå med høy produktivitet og avkastning**
- **Antallet påkjørsler på veg og bane skal reduseres.**

Tiltak:

Det skal stimuleres til at rettighetshaverne samarbeider på en bedre måte enn i dag slik at flere grunneiere sammen danner større rådyrvald. De vald som utgjør mer enn 20 ganger minstearealet og har en bestandsplan med avskytingsplan og aktuelle viltstelltiltak bør etter søknad få kvotefri jakt etter hjorteviltforskriften §20.

Avskytingen av rådyr kan økes i begge kommunene. Ved å tildele kvotefri jakt i flere områder gis det en større fleksibilitet og det kan i rådyrtette områder tas ut flere dyr. Høyere jaktuttak vil forhåpentligvis redusere antallet påkjørsler på veg og bane.

Bestandens størrelse vil variere fra år til år. I harde vintre med mye snø bør det vurderes hjelpetiltak som fôring. Søknaden skal godkjennes av Mattilsynet etter at Landbrukskontoret og fallviltgruppene sammen har vurdert plasseringen av foringsplassene i forhold til trafikkerte veier og jernbane.

5.2.3 Hjort

Mye tyder på at bestanden av hjort er økende, og vi har en felles hjortestamme med nabokommunene i nord, vest og syd. Merkeforsøk i Stange kommune har for eksempel vist at hjort fra Stange står i Åsnes og Våler, vest for Glomma i deler av året.

I en fase der hjorten er i ferd med å etablere seg, er det vanskelig å sette opp konkrete, målbare målsettinger. Ettersom bestanden vokser vil en høste erfaringer om de effekter en økt hjortestamme gir. Hvilken effekt gir f.eks. en økt hjortestamme på elgstammen? Hvor stor stamme av hjort er bærekraftig i forhold til beiting på skogen (særlig gran)?

Mål:

- **Beiteskader av hjort på skogen skal holdes på et lavt nivå.**
- **Stammen skal ha en biologisk forsvarlig kjønns- og aldersstruktur.**

Tiltak:

Kommunen skal sammen med grunneierne fortløpende vurdere bestanden av hjort i forhold til beiteskader på skog. Stammen skal stabiliseres på et lavt, men bærekraftig nivå.

Alle jaktlag pålegges å føre «sett hjort» i tillegg til «sett elg» skjema.

Dersom beiteskader oppstår ut over biologisk bæreevne skal kvotene økes.

Ved utstedelse av fellingstillatelse på hjort skal det tildeles dyr fordelt på begge kjønn og avskytingen skal gjenspeile sammensetningen i hjortestammen.

6. Bestandsplaner

Kommunen kan etter søknad godkjenne en flerårig, maksimalt 5-årig, bestandsplan for et vald/driftsplanområde godkjent for jakt på elg og hjort, og som disponerer et areal på minimum 20 ganger minstearealet. For rådyr kan kommunen innvilge kvotefri jakt i områder som disponerer et sammenhengende arealer som er over 20 ganger minstearealet.

6.1.1 Elg.

Dagens bestandsplaner for elg i Våler og Åsnes har en varighet på tre år. Bakgrunnen for at bestandsplanene bare gjelder for tre år av gangen er at det synes vanskelig å planlegge utviklingen av en bestand i forhold til faren for uforutsette endringer i bestanden. Det skal godkjennes nye planer i begge kommuner for årene 2022-2024.

Ettersom de to kommunene forvaltes gjennom felles landbrukskontor for Våler og Åsnes, og de forvalter til dels samme elgstamme, samkjøres planene for samme tidsrom i begge kommuner.

Det forutsettes at det skal være god dialog mellom de forskjellige bestandsområdene under utarbeidelse av nye planer slik at målsetting og avskytingsprofil blir harmonisert innenfor områder med samme elgstamme og de samme utfordringene. Det innebærer at avskytingsprofilen kan være noe forskjellig øst og vest for Glomma.

Elgbestanden ser ingen landegrenser og forskning viser at mye elg vandrer mellom Norge og Sverige på sommer og vinterbeite. Det oppfordres til dialog over landegrenser for de valdene som har grenser mot naboland.

Predasjon av ulv vil kunne påvirke elgstammen negativt og medføre at målsetting og avskyting må revideres underveis i planperioden, selv med så korte perioder som 3 år. Med en fortsatt vekst i ulvestammen, som vi har sett de siste åra, kan vi risikere at vi ikke har noe høstingsbart overskudd i elgstammen i løpet av relativt kort tid. Forvaltningen av elgstammen er da i realiteten overlatt til rovdyr. Det skal derfor foretas en evaluering hvert år i planperioden. For å opprettholde en stor kalveproduksjon innenfor ulvesonen øst for Glomma anbefales det at avskytingsprofilen endres slik at flere produksjonsdyr spares.

6.1.2 Hjort.

Det foreligger pr. i dag en bestandsplan for hjort og det er for Åsnes og Våler hjortevald. De andre fellingstillatelse på hjort tildeles årlig etter §18 (tidligere §21) – målrettet avskyting- i henhold til forskrift om forvaltning av hjortevilt. Med 25.000 daa minsteareal, må et vald/driftsplanområde være på minimum 500.000 daa for å kunne få godkjent bestandsplan. Det oppfordres til samarbeid mellom rettighetshaverne på tvers av forvaltningsområder slik at det kan utarbeides bestandsplaner for større områder. Avskytingsprosenten i forhold til tildelte dyr har til nå vært svært lav.

6.1.3 Rådyr.

For rådyr er det godkjente bestandsplaner for noen områder som får tildelt kvotefri jakt etter hjorteviltforskriften §20 (tidligere §23). Kommunen kan kreve bestandsplan for å tildele kvotefri jakt, og vil gjøre det for å bevisstgjøre grunneierne på deres forvaltningsansvar. I en bestandsplan for rådyr vil tiltak for å opprettholde eller øke rådyrstammen gjennom vinterfôring og andre hjelpetiltak være like viktig som selve avskytingsplanen. I avskytingsplanen vil det ikke stilles krav om tallfesting av antallet dyr i uttaket, men om fordeling i uttaket mellom kjønn og alder. Det er ønskelig at flere grunneiere går sammen til større områder som kan tildeles kvotefri jakt. De siste årene har flere elgvald overtatt forvaltningen av rådyr. Det jobbes også med å få villsvinjakta organisert gjennom de eksisterende elgvaldene.

7. Jaktidsrammer

Jaktidsrammene for perioden 1.april 2022 – 31.mars 2026 er for hjortevilt i Åsnes og Våler:

Elg	25.09-23.12
Hjort	01.09-23.12
Rådyr	25.09-23.12
Voksen rådyrbukk	10.08-23.12

8. Hjorteviltet og trafikk

Den viktigste bestandsregulerende faktoren for hjorteviltet samlet i Åsnes og Våler er utvilsomt jakt, men antallet trafikkdrepte dyr er høgt.

I Åsnes er det i årene 2018 til 2021 i gjennomsnitt trafikkdrept 10 elg og 53 rådyr pr. år. For Våler er tilsvarende tall i samme periode i gjennomsnitt 12 elg og 50 rådyr pr. år.

De reelle tallene er nok høyere, da mange påkjørsler dessverre ikke blir meldt fra om. Vi ser at antall elgpåkjørsler har gått ned og det henger sammen med en lavere elgstamme enn tidligere. Trafikkdrept elg i Åsnes i 2021 var 7 og 47 rådyr mens det i Våler var 14 trafikkdrept elg og 49 rådyr.

I Direktoratets utredning «Hjorteviltet mot år 2000» settes det opp en del målsettinger for kommunene. Blant annet skal maksimalt 10% av elgbeskatningen skje ved viltulykker. For elg ligger antallet påkjørsler i forhold til felt elg i jakta under 10% for begge kommunene. Det skal likevel arbeides for å få ulykkesstatistikken ytterligere ned.

Vi har til nå hatt 3 tilfeller av trafikkdrept hjort i Våler.

9. Beite

På grunn av den økte ulvestammen har vi nesten ikke husdyr på beite i Åsnes og Våler kommuner. Det er et paradoks at det er en målsetting om å øke matproduksjonen i Norge, samtidig som tilnærmet hele beitenæringen i området har måttet legge ned. Det er politisk bestemt at ulven skal tillates å etablere seg i området. I tillegg til økonomisk tap meldes det om psykiske påkjenninger og redusert livskvalitet for både husdyreiere og øvrig befolkning. Det biologiske mangfoldet i området blir redusert ettersom tidligere beitede områder gror igjen. Kulturlandskapet endres og setervoller som tidligere huset et mangfold av særegne planter og insekter går over til å bli tett granskog.

Hjorteviltet beiter i liten grad på samme planter som husdyra, og de har et helt annet beitemønster. Beiting av hjortedyr vil derfor ikke kunne opprettholde de tidligere beitearealene. Elgen holder i noen områder lauvskogen nede, mens rådyr og hjort hovedsakelig beiter gras og urter i sommerhalvåret.

Elgbeiting på furu vinterstid kan utgjøre et problem i deler av kommunene. Elgen er et stort dyr som trenger mye næring, og i typiske vinterbeiteområder har beitetrykket vært så stort at furuforyngelsen er holdt nede i flere tiår. Det er også observert omfattende elgbeiting av gran. Fylkesmannen i Hedmark (nå Statsforvalteren i Innlandet) satte i gang et prosjekt for å undersøke omfang og utvikling av granbeiting i 2013. Resultatene viser en del beiting på gran og at beiteskader på gran bør være en del av beiterregistreringen i årene fremover. Siste beitetakst fra 2018 viste at beitetrykket fra hjorteviltet generelt var lavere enn det man kan akseptere.

Hjorten har et potensiale til å gjøre stor skade på gran. Barkgnag på vinterstid utgjør den største trusselen mot skogbruket. Hjorten velger ofte gran i Hkl. III der skadepotensialet er størst. Den spiser også skudd av både gran og furu.

Rådyret har et svært begrenset skadepotensiale ut over noe sporadisk beiting på enkelte planter i villahager vinterstid. Skogloven § 9, pkt 2 sier: «Der beiting av hjortevilt fører til vesentlige skadar på skog som er under forynging, eller der beitinga er ei vesentleg hindring for å overhalde plikta til å forynge skog etter § 6 i denne lova, skal kommunen som viltorgan vurdere om det er behov for å regulere bestanden av hjortevilt slik at beitetrykket blir redusert.»

9.1 Beitetaksering.

Det er gjennomført beitetakseringer i både Åsnes og Våler i flere omganger.

I Åsnes er det beitetakst fra 2006, 2009 og 2013. I Våler er det tilsvarende taksering fra 2009 og 2014. Felles beitetakst ble gjennomført i 2018. Det er planer om å gjennomføre beitetakst i begge kommunene i 2022/2023.

Takstene ligger tilgjengelige på:

Elgbeitetaksering Våler og Åsnes 2018:

<https://www.vaaler-he.kommune.no/tjenestetilbud/landbruk/viltforvaltning/beitetakst-2018/>

Elgbeitetaksering Våler 2014 PDF, 7 MB :

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?Filld=20686>

Elgbeitetakst 2009 Våler PDF, 6 MB :

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?Filld=20683>

Elgbeitetakst Åsnes 2009 PDF, 13 MB:

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?Filld=20684>

Elgbeitetakst Åsnes 2013 PDF, 6 MB

<https://www.vaaler-he.kommune.no/handlers/fh.ashx?Filld=20685>

Oppsummert viser resultatene fra 2018 at beitetrykket i Åsnes og Våler nå er på et akseptabelt nivå og at hjorteviltbestanden kan økes noe.

For å kontrollere beitetrykket bør det gjennomføres ny beitetaksering for begge kommuner i løpet av 3-4 år. I denne taksten bør det innarbeides en instruks om at antall utviklingsdyktige planter pr. daa bør telles. Beiting av gran skal inngå i taksten.

10. Elg og ulv

Elgen står øverst på menylista til ulven. Elgkalver foretrekkes framfor større dyr. Ulven dreper derfor om lag dobbelt så mange dyr om sommeren, når kalvene er små, som om vinteren.

Små flokker og ulvepar dreper forholdsvis like mange dyr som en stor ulveflokk. Større ulveflokker klarer seg med å drepe det energibehovet deres tilsier, og spiser opp så å si all nyttbar mat. En ulveflokk dreper i gjennomsnitt 100-150 elg pr. år (Zimmermann, B, *pers. medd*) (Østlandsforskning ØF-rapport nr 4/2004).

Våler og Åsnes kommuner er mest berørt av ulvepredasjon øst for Glomma, innenfor etablerte ulvevervir. Vest for Glomma opptrer ulven enn så lenge mer som streifdyr, og predasjon på elg er mindre. Streifdyr velger sommerstid ofte heller beitedyr som sau, som vi har i kommunene vest for oss, Nord-Odal, Stange og Løten. Til gjengjeld dreper ulven da gjerne mange dyr, uavhengig av behovet for mat. Hvilken effekt ulvepredasjon har for elgstammen vest for Glomma er usikkert.

Øst for Glomma må predasjon av ulv tas hensyn til ved utarbeidelse av avskytingsplaner. Det er ekstra viktig å ta vare på produksjonsdyra for å kunne ha en høstingsverdig elgstamme.

På grunn av den usikkerheten ulvepredasjon bringer inn i forvaltningen av elgstammen, er det viktig med årlig evaluering av fellingsresultatene og «Sett elg» skjemaene slik at avskytingen raskt kan reduseres ved større nedgang i stammen. Det vil være behov for en ulik forvaltningsstrategi øst og vest for Glomma. Åpning av lisensjakt på ulv de siste årene har gitt mulighet for uttak av Kynna reviret og Hornmoen reviret, men som forskning tilsier er det kun et tidsspørsmål når nye ulver vil etablere seg i disse tomme revirene. Vi ser at det har vært en fortetting av revir innenfor ulvesona og at politisk uenighet om bestandsmål har gitt økt antall ulv i Norge.

En økende ulvestamme gir effekter ut over hjorteviltbestanden. Mye kadaver som blir liggende i skogen fører til bedre forhold for mindre rovdyr som rev, mår og rovfugl. Vi har f.eks sett en klar økning i jervebestanden i skogområdene etter at ulven kom tilbake. Økende bestander av små predatorer går ut over skogsfuglbestanden, og kan medføre at de naturlige variasjonene i skogsfuglbestanden flates ut på et lavt nivå. Vi ser i dag ikke alle konsekvensene av dagens ulveforvaltning, men det er klart at hele økosystemet påvirkes av den politikk som føres innen ulveforvaltningen.

11. Organisering, Ansvar og Kontroll

11.1 Aktører

Viltforvaltningen har mange ulike aktører. Det går et klart skille mellom den offentlige forvaltningen og den private.

Offentlige instanser i hjorteviltforvaltningen

- ✓ Regjering
- ✓ Klima- og miljødepartementet
- ✓ Miljødirektoratet
- ✓ Fylkeskommunen
- ✓ Statsforvalteren
- ✓ Kommunen

Private deler av hjorteviltforvaltningen

- ✓ Elgregioner
- ✓ Vald/ Utmarkslag/ Grunneierlag/ Viltstellområder
- ✓ Enkeltgrunneiere
- ✓ Brukerorganisasjoner (Jeger- og fiskerforeninger)
- ✓ Jegere

11.2   Ansvarsområder

Regjeringen har den overordnede forvaltningsmyndighet, også innen viltforvaltningen.

Klima- og miljødepartementet (KMD) er øverste myndighet i miljøvern saker herunder viltsaker. Hovedoppgaven er å fungere som sekretariat for departementets politiske ledelse.

Landbruks- og matdepartementet (LMD) overtok i 2018 ansvaret for den delen av forvaltningen som gjelder høstbare viltressurser.

Miljødirektoratet er det sentrale utøvende og rådgivende fagorgan for naturforvaltningen. Direktoratet er administrativt underlagt KMD og har faglig instruksjonsmyndighet overfor fylkesmennenes miljøvern avdelinger. Det innebærer at de kan gi generelle retningslinjer for saksbehandling, lovtolkning og bruk av skjønn. Direktoratet er klageorgan for vedtak fattet hos fylkesmannen.

Fylkeskommunen har ansvaret for bestandsforvaltning av høstbare og ikke-truede viltarter. Her inngår myndighetsoppgaver samt veiledning og oppfølging overfor kommuner og rettighetshavere i forhold til slik vilt. Tidligere lå det meste av dette ansvaret hos fylkesmennene.

Statsforvalteren er klageinstans i forhold til vedtak fattet av kommunen.

Kommunene har fått delegert mange oppgaver og ansvarsområder, også innenfor viltforvaltning de seinere årene. Etter at ordningen med statlige vilt nemnder opphørte i 1993, ble disse oppgavene delegert til kommunen.

I Våler er det utvalg for Miljø, plan og teknisk som har ansvaret for politisk behandlingen av viltsaker. I Åsnes er det utvalg for samfunnsutvikling som har tilsvarende vedtaksmyndighet.

Kommunestyrene i begge kommuner har delegert vedtaksmyndighet til rådmannen som så har videre delegert til sine etatsjefer/virksomhetslederne.

Jakt på hjortevilt kan ikke under noen omstendighet drives uten tillatelse fra kommunen.

11.3   Kontroll

Det enkelte vald er selv ansvarlig for at det blir gjennomført kontroll av skutt elg i det enkelte jaktfelt. Samtlige lag i valdet skal fremvise elghoder til kontrollør på avtalt tid og sted.

Kommunen har ansvar for informasjon rundt det enkelte lags rapporteringsplikt til Hjorteviltregisteret. Kommunen oppfordrer alle lag til å benytte den digitale rapporteringsløsningen www.hjorteviltregistert.no, hvor alle relevante opplysninger kan legges inn daglig.

Rapporteringen fra jaktlagene danner grunnlaget for kommunens statistikk og har avgjørende betydning for beregning av bestandsutviklingen.

Kommunen benytter det sentrale hjorteviltregisteret til tildeling av fellingskvoter, rapportering av fellingsresultat og til å godkjenne data fra sett elg observasjoner. Den ansvarlige i hvert enkelt bestandsplanområde skal før innsending til kommunen godkjenne dataene fra det enkelte lag i databasen på Hjorteviltregisteret.

12. Viltfond

12.1 Formål

Formålet med viltfondet er å skape en økonomisk bakgrunn for å fremme viltforvaltningen i kommunen, -med hjemmel i «Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort» fastsatt av Miljødirektoratet 15.mai 2011 med hjemmel i viltloven av 29.mai 1981 nr. 38 § 40, 43 og 48.

12.2 Retningslinjer

Viltfondet skal dekke utgifter til ettersøk og håndtering av skadd vilt og fallvilt i kommunen. Videre skal viltfondet brukes til tiltak for å fremme viltforvaltning, styrke kunnskapen om viltet, jaktorganisering m.m. i kommunen – og nabokommuner- gjennom samarbeid i regi av organisasjoner, enkeltpersoner eller kommunen selv.

Som inntekter til viltfondet skal regnes:

- Offentlig fellingsavgift for elg og hjort, fastsatt av kommunen
- Eventuelle overskudd fra det statlige viltfondet
- Fondets årlige avkastning
- Inntekter fra omsetning av eventuelt ulovlig felt vilt og fallvilt av hjortevilt.

Fellingsavgiftens størrelse følger de rammer som hvert år blir vedtatt i Statsbudsjettet. Våler og Åsnes benytter seg av makssats-beløpet. Viltfondets størrelse bør minimum ligge på et beløp som tilsvarer to ganger det årlige fellingsavgiften. Dette for å ha et handlingsrom når gode prosjekter tilsier det. Grunnet reduserte elgvoter er viltfondet nå på et lavt nivå.

Fristen for å søke midler fra viltfondet er 1. mars hvert år. Søknad sendes landbrukskontoret for Våler og Åsnes, og behandles administrativt.,

13. Handlingsplan, oppsummering

13.1 Konkrete mål og tiltak for hver art

MÅL	TILTAK	ANSVAR	GJENNOMFØRING
ELG			
Beitegrad <35%	Kontroll med avskytingen Ny beitetakst innen 2023	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2022-24
Ku/okse < 2 I ulvesonen < 3	Spare flere okser	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2022-24
Kalv/ku > 0,7	Endret avskyting	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2022-24
Kalv/kalvførende ku >1,2	Endret avskyting	Rettighetshavere/kommune	Planperioden 2022-24
RÅDYR			
Involvere rettighetshavere mer	Oppfordre til samarbeid i større områder (vald)	Kommunen/rettighetshavere	Fortløpende
Høg produksjon og avkastning	Vinterfôring ved store snømengder / trafikktiltak	Rettighetshavere	Fortløpende
Redusere påkjørsler	Øke jaktuttaket ved redusert minsteareal Påvirke vegmyndigheter og Banenor Informasjon	Rettighetshavere/ Kommune	Fortløpende
HJORT			
Holde beiteskader nede	Kontrollere vekst i stammen Benytte «Sett hjort» skjema aktivt	Rettighetshavere/kommune Rettighetshavere	Fortløpende
Holde en god kjønns- og aldersbalanse i stammen	Balansert avskyting ut fra stammens sammensetning. benytte «Sett hjort» skjema aktivt	Rettighetshavere	Fortløpende

For alle tiltakene vedr. bestandsstørrelse og sammensetning, gjelder at de vil bli evaluert årlig ut fra data i hjorteviltregisteret.

Beitebelastning vil bli kontrollert ved neste beitetaksering som planlegges gjennomført for begge kommunene innen 2023.

14. Vedlegg - frister

xx.januar	14 dager etter endt jakt – frist for å rapportere fellingsresultat/vekter for elg, hjort og rådyr
15.januar	Frist for å fremme forslag om endring i minsteareal
1.mars	Frist for søknader til viltfondet
15.mars	Frist for kommunen til å fastsette forskrift om minsteareal
1.april	Frist for endring av vald, trekke ut et vald av godkjent bestandsplanområde, frist for kommunen å trekke tilbake valdgodkjenning, godkjenning av bestandsplanområde og bestandsplan samt tilbaketrekking av kvotefri jakt på rådyr
1.mai	Frist for godkjenning av nye vald, endringer i vald, godkjenning eller endring av bestandsplanområde eller bestandsplan samt søke om kvotefri jakt på rådyr
15.juni	Frist for kommunen til å godkjenne vald, bestandsplanområde, bestandsplan for elg eller hjort samt godkjenning av kvotefri jakt på rådyr
15.juni	Frist for utsending av fellingstillatelser